

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Ingrid Wreden Kåss
Dalsveien 52 B
0775 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

15/979

07.04.2015

Helserisiko forbundet med svake elektromagnetiske felt - Ønsker revurdering av grenseverdier for trådløs teknologi

Det vises til din henvendelse til helse- og omsorgsminister Bent Høie mottatt av Helse- og omsorgsdepartementet den 5. mars. Folkehelseavdelingen besvarer henvendelsen på vegne av statsråden.

Du skriver i ditt brev at vi nå bør ta konsekvensene av ny kunnskap og revurdere dagens grenseverdier for stråling slik at de blir i tråd med de nye funnene og utrede konsekvensene av nye forskningsfunn og sørge for å justere gjeldende grenseverdier for stråling.

Internasjonalt er det i dag bred enighet om at det ikke er helserisiko knyttet til eksponering fra radiofrekvente felt i omgivelsene. Dette ble nylig bekreftet av EU-kommisjonenes vitenskapelige komité. Se Strålevernets hjemmeside:

<http://www.nrpa.no/nyheter/92251/traadloese-nettverk-ikke-farlig-for-helsa-viser-ny-eu-rapport>.

Det følger av strålevernforskriften at det er Den internasjonale kommisjonen for beskyttelse mot ikke-ioniserende stråling (ICNIRP) sine anbefalinger som gjelder som grenseverdier i Norge. ICNIRPs anbefalinger og Norges forvaltning av dette fagfeltet er i samsvar med kunnskapsstatus. Kunnskapsstatus på området tar hensyn til all forskning som foreligger på dette området, og ikke bare til effekter knyttet til oppvarming av vev. Det tas også hensyn til publikasjoner fra enkeltforskere, men forskningsresultater tillegges større vekt når de bekreftes av andre uavhengige forskningsmiljøer. Det er ikke kjent for verken departementet eller vårt forvaltningsorgan på feltet Statens strålevern at Martin Palls konklusjoner er bekreftet av andre forskningsmiljøer.

Strålevernforskriften sier også at all stråling skal holdes «så lav som praktisk mulig». Nivåene av radiofrekvente felt i samfunnet ligger rundt 1 ‰ av grenseverdiene.

Norsk forvaltning hviler på kvalitetssikret informasjon fra anerkjente fagmiljøer. Departementet finner ikke grunnlag for å igangsette en utredning på bakgrunn av Martin Palls konklusjoner. Vi ser heller ingen faglig grunn til å justere de gjeldende grenseverdiene. Det vises også til rapporten som ble utgitt av Folkehelseinstituttet i 2012 om svake høyfrekvente elektromagnetiske felt og som vi baserer vår risikoforståelse på i denne sammenheng. Se: <http://www.fhi.no/dokumenter/6563fe9a33.pdf>

Statens strålevern følger utviklingen på feltet nøye og vil fortsette med det.

Med vennlig hilsen

Elin Anglevik (e.f.)
avdelingsdirektør

Espen Andresen
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer.

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Ingrid Wreden Kåss
Dalsveien 52 B
0775 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

15/979-

07.05.2015

Oppklarende kommentarer om helserisiko forbundet med svake elektromagnetiske felt og behovet for strengere grenseverdier - Helseeffekter av svak EMF

Det vises til ditt brev av 23. april der du kommenterer vårt brev av 7. april d.å.

Vi takker for de kommentarer du har hvor du kommer med ytterligere informasjon angående forskning tilknyttet elektromagnetsiske felt. Saken har vært forelagt Statens strålevern for vurdering.

Din tilleggsinformasjon endrer likevel ikke de konklusjoner vi overbrakte deg i vårt tilsvarende svar 7. april. Departementet finner derfor ikke grunnlag for å igangsette en utredning på bakgrunn av det forskningsmateriale du har redegjort for. Vi ser heller ingen faglig grunn til å justere de gjeldende grenseverdiene.

Med vennlig hilsen

Elin Anglevik (e.f.)
avdelingsdirektør

Espen Andresen
seniorrådgiver

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Ingrid Wreden Kåss
Dalsveien 52 B
0775 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

15/979-

02.06.2015

Spørsmål angående vurderinger når det gjelder helseeffekter av elektromagnetiske felt

Det vises til ditt brev av 15. mai d.å. Du stiller her noen oppfølgingsspørsmål til vårt siste svarbrev til deg ut fra tidligere forespørsler. Du har nå fire spørsmål som du ønsker svar på:

Spørsmål 1, 2 og 3: Statens strålevern er statens og departementets forvaltningsorgan og fagmyndighet når det gjelder bl.a. strålevern. Vedrørende utdanningskompetanse har Strålevernet den kompetanse som trenges for å utføre sitt oppdrag. Det er også slik at Strålevernet har nær kontakt med andre norske forvaltningsorgan som har utfyllende kompetanse på en rekke av de felt Strålevernet har ansvar for.

Det er derfor også helt vanlig at Helse- og omsorgsdepartementet har kontakt med Strålevernet i saker som vedgår deres fagfelt. De svar som du får fra oss er basert på den til enhver tid rådende forvaltningspolitikk på feltet. Som nevnt tidligere står denne fast. Vår fagmyndighet, som vi støtter, er ikke enig i de konklusjoner som Martin Pall har kommet frem til fordi disse bl.a. ikke tilfredsstillende krav til evidensbasert metodikk som ligger til grunn for vitenskap på dette feltet. Norske helsemyndigheter har også nær kontakt med internasjonale organisasjoner og andre lands forvaltningsmyndigheter omkring problemer tilknyttet påståtte helseeffekter på elektromagnetiske felt. Argumentasjonen mot de etablerte grenseverdiene er ikke ny for oss. Dette førte bl.a. til at departementet satte ned en ekspertgruppe oppnevnt av Folkehelseinstituttet som i 2012 i sin rapport slo fast at de gjeldende retningslinjer var trygge og at det ikke fantes vitenskapelig bevis for at ikke-ioniserende stråling som holdt seg innenfor anbefalingene var helseskadelig.

Postadresse
Postboks 8011 Dep
0030 Oslo
postmottak@hod.dep.no

Besøksadresse
Teatergt. 9
www.hod.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org no.
983 887 406

Folkehelseavdelingen

Saksbehandler
Espen Andresen

Vedrørende spørsmål 4, så er det bl.a. Strålevernforskriftens § 34 som ligger til grunn for norsk forvaltning av ikke-ioniserende stråling. Det henvises her konkret til ICNIRPs anbefalinger. Vi kan ikke se noe motsetning mellom at ICNIRPs anbefalinger ikke viser til føre-var-prinsippet og grunnlovens § 112 i denne sammenheng. Helse- og omsorgsdepartementet og Statens strålevern mener at vi har sikker nok kunnskap om at så lenge strålingen fra ikke-ioniserende kilder holder seg innenfor ICNIRPs anbefalinger så utsettes mennesker ikke for risiko for helseskader.

Med vennlig hilsen

Elin Anglevik (e.f.)
avdelingsdirektør

Espen Andresen
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer.

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Ingrid Wreden Kåss
Dalsveien 52B
0775 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

15/979-

08.10.2015

Helse og EMF - avsluttende kommentarer

Det vises til ditt brev av 18. august d.å. Vi har i flere brev til deg redegjort for norske helsemyndigheters synspunkt på ikke-ioniserende stråling. I vårt siste tilsvarende til deg har vi tilbudt deg å møte Statens strålevern for å legge frem dine synspunkter i forbindelse med den forskning du henviser til og som du mener beviser at det strålevern norske myndigheter legger til grunn i forbindelse med EMF-området er feil. Du har nå avslått et slikt møte. Du refererer i flere av dine brev til tusentall nye studier som etter din mening slår fast alvorlige helseeffekter som resultatet av EMF. Statens strålevern har etter det du skriver i ditt siste brev ikke et brukbart vitenskapelig fundament for sine standpunkter og HODs henvisninger til Strålevernet ligner ansvarsfraskrivelse.

Statens strålevern, og norske helsemyndigheter generelt sett, holder seg kontinuerlig oppdatert på de felt du referer til. Vi kan bare ta det du skriver til etterretning og slå fast at vi er uenige i ditt syn på hvordan norske helsemyndigheter forvalter EMF-området. Statsråden er orientert om ditt siste brev og vår korrespondanse med deg.

Med vennlig hilsen

Elin Anglevik (e.f.)
avdelingsdirektør

Postadresse
Postboks 8011 Dep
0030 Oslo
postmottak@hod.dep.no

Besøksadresse
Teatergt. 9
www.hod.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org no.
983 887 406

Folkehelseavdelingen

Saksbehandler
Espen Andresen

Espen Andresen
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer.

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Ingrid Wreden Kåss
Dalsveien 52 B
0775 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

15/979-

04.01.2016

Nye europeiske retningslinjer for behandling av EMF-relaterte helseproblemer

Det vises til din e-post som ble mottatt av Helse- og omsorgsdepartementet den 11. desember. Vi har forelagt Statens strålevern din henvendelse. Retningslinjene som du viser til er publisert av «European Academy for Environmental Medicine», EUROPAEM. Det er uklart for oss hvilken rolle denne organisasjonen har vedrørende informasjon om helseeffekter og elektromagnetiske felt, men det faglige innholdet samsvarer ikke med hva som er konsensus på fagfeltet EMF.

Norges forvaltning på EMF og helse hviler på anbefalinger fra ICNIRP, og ifølge Strålevernforskriften er deres anbefalinger i all hovedsak våre grenseverdier.

Fra tid til annen produseres det publikasjoner fra ulike miljøer som ikke nødvendigvis samsvarer med ICNIRPs anbefalinger. Slike publikasjoner følges opp for å undersøke om de inneholder ny kunnskap på fagfeltet. Statens strålevern har lest rapporten fra EUROPAEM, og konkluderer med at den ikke tilfører dette fagfeltet ny informasjon. Helse- og omsorgsdepartementet tilslutter seg denne vurderingen.

Med vennlig hilsen

Elin Anglevik (e.f.)

Postadresse
Postboks 8011 Dep
0030 Oslo
postmottak@hod.dep.no

Besøksadresse
Teatergt. 9
www.hod.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org no.
983 887 406

Folkehelseavdelingen

Saksbehandler
Espen Andresen

avdelingsdirektør

Espen Andresen
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer.

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Einar Flydal
Sagadammen 20
0884 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

16/5337-

21.09.2016

Menneskeskapt stråling truer livsmiljøet - Synspunkter

Det vises til ditt brev av 19. september d.å. der du retter kritikk mot Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) og Statens strålevern for forhold knyttet opp mot det du anser for å være stråling som truer livsmiljøet. Du skriver bl.a. at departementet er "åpenbart meget mangelfullt informert" og "at HOD gjennom å forsvare Strålevernets linje og det foreliggende utkastet til revidert strålevernforskrift opptrer i strid med sitt ansvar i hht Grl. § 112 og unnlater å vise tilbørlig aktsomhet." Det fremgår også at du er avvisende til ekspertutvalgets konklusjoner og i tillegg beskylder dets medlemmer for å være en del av et "samordnet nettverk" som har avlevert en rekke lignende rapporter.

Du har sendt inn innspill til Statens strålevern i forbindelse med høringen om ny strålevernforskrift. I tillegg konkluderer du i ditt brev med at HOD må revurdere vårt tidligere standpunkt og instruere Strålevernet om å revurdere strålevernforskriften på den måten som du selv anser for å være riktig, samt nedsette et nytt ekspertutvalg. Helsemyndighetenes standpunkt på feltet står fast og myndighetenes forvaltningspolitikk på området hviler på evidensbasert vitenskap. Statens strålevern er vår fagetat i disse spørsmål og følger vitenskapsutviklingen på feltet nøye. Vi inviterer deg til et møte med Statens strålevern og Helsedirektoratet der du kan fremlegge ditt syn. Strålevernet er orientert om din henvendelse til oss. HOD vil delta i møtet om du ønsker det.

Med vennlig hilsen

Postadresse
Postboks 8011 Dep
0030 Oslo
postmottak@hod.dep.no

Besøksadresse
Teatergt. 9
www.hod.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org no.
983 887 406

Folkehelseavdelingen

Saksbehandler
Espen Andresen

Elin Anglevik (e.f.)
avdelingsdirektør

Espen Andresen
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer.

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Aurora Støtteforening

Deres ref

Vår ref

Dato

16/5527-

29.09.2016

Elektromagnetisk stråling og psykiske helseplager -

Det vises til Auroras brev av 21. september d.å. Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) takker for innspillet. Helsemyndighetene har gjennom en årrekke fulgt utviklingen på feltet nøye. Vår faglige etat i strålevernspørsmål, Statens strålevern, følger utviklingen nasjonalt og internasjonalt kontinuerlig. Mange henvender seg til oss og til Statens strålevern grunnet helseplager som de tilskriver el-overfølsomhet. Vi anbefaler i mange tilfeller at de tar kontakt med sine lokale helsemyndigheter eller fastlegen vedrørende de plager de har. De som gjør det skal møtes med respekt og motta adekvat behandling der dette er mulig.

Mange av de vi får henvendelse fra oppgir en rekke ulike plager og viser til forskning som de mener underbygger deres syn. De kommer med ulike henstillinger om at norske myndigheter må ta affære. For noen år siden fikk Folkehelseinstituttet i oppdrag av HOD og Samferdselsdepartementet å oppnevne en uavhengig ekspertgruppe som skulle utrede kunnskapsstatus på området og hvorvidt den norske forvaltningen var i tråd med kunnskapsstatus. Departementene ønsket også en redegjørelse for mulige usikkerheter i vurderingen og forvaltningsmessige konsekvenser. Rapporten kom i 2012 og konkluderte bl.a. med at:

"Samlet har et stort antall vitenskapelige studier sannsynliggjort at fysiske egenskaper ved EMF ikke er årsak eller medvirkende årsak til helseplager tilskrevet EMF (el-overfølsomhet). Ekspertgruppen mener at det ikke er behov for å revidere strålevernlovgivningen av hensyn til

personer som tilskriver sine helseplager eksponering for EMF. Det er ikke vitenskapelig sannsynliggjort at reduksjon av eksponering for elektromagnetiske felt har betydning for helseplager tilskrevet EMF."

Rapporten finnes på denne linken: https://www.fhi.no/globalassets/2012-3_mobilstraling

Senest i 2015 kom EUs vitenskapelige komité på området frem til tilsvarende resultater i sin undersøkelse. De slår fast at

"The results of current scientific research do not link exposure to electromagnetic fields below the limits suggested by the EU legislation with adverse health problems."

Mer opplysninger om dette finner dere her:

http://ec.europa.eu/dgs/health_food-safety/dyna/enews/enews.cfm?al_id=1581

Norske helsemyndigheter aksepterer ikke noen diagnose på el-overfølsomhet og vi baserer norsk forvaltningspraksis på området på vitenskapelig evidensbasert forskning og vurdering.

Med vennlig hilsen

Elin Anglevik (e.f.)
avdelingsdirektør

Espen Andresen
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer.

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Advokatfirmaet Steenstrup Stordrange DA
Postboks 1150 Sentrum
5811 BERGEN

Deres ref
2800097.1-130155

Vår ref
14/3373-

Dato
01.09.2015

Svar på henvendelse om gjennomføring av selvstendig risikovurdering av helsemessige konsekvenser av høyfrekvent elektromagnetisk stråling

Helse- og omsorgsdepartementet viser til henvendelse datert 11. august 2015 med begjæring om at Helse- og omsorgsdepartementet besørger gjennomført en selvstendig risikovurdering – basert på føre-var-prinsippet – knyttet til helsemessige effekter av høyfrekvent elektromagnetisk stråling, og e-post datert 17. august 2015.

I 2012 gjennomførte en faglig uavhengig ekspertgruppe en gjennomgang av kunnskapsstatus og vurdering av norsk forvaltning opp mot kunnskapsstatus om svake høyfrekvente elektromagnetiske felt. Kunnskapsgrunnlaget i ekspertgruppens helserisikovurdering ga ikke grunn til å hevde at helseskader vil opptre ved eksponeringer som befolkningen er utsatt for i dagliglivet, inkludert bruk av trådløs kommunikasjon.

En del av ekspertgruppens mandat var også å vurdere om det var grunnlag for å kreve en føre-var-håndtering av forvaltningen på strålevernfeltet, og i så fall hvordan føre-var-prinsippet skulle anvendes. Ekspertgruppen så ikke grunnlag for å iverksette spesielle forsiktighetsstrategier, som for eksempel føre-var-prinsippet. Det er tilstrekkelig med generelt moderat varsomhet på laveste nivå, slik også dagens regelverk på strålevernområdet tar hensyn til med bestemmelser om å holde stråleeksponering på et så lavt nivå som praktisk mulig.

Til tross for at det forelå omfattende forskning fant ikke ekspertgruppen grunnlag for å hevde at stråleeksponering ved nivåer under ICNIRPs referanseverdier gir skadelige effekter. Det er kjent at eksponering fra lavfrekvente felt over en viss styrke kan medføre stimulering av nerver og muskler, og at eksponering fra høyfrekvente felt over en viss styrke kan føre til oppvarming av biologisk vev. De anbefalte maksimalverdier som beskytter mot disse effektene ligger til grunn for ICNIRPs referanseverdier, som også norsk strålevernregelverk og –forvaltning bygger på.

Departementet og Statens strålevern som forvaltningsansvarlig for strålevernfeltet holder seg løpende oppdatert på eventuell ny kunnskap og forskning om dette. Det er ikke kommet ny kunnskap som gir grunn for å tro at ekspertgruppens konklusjoner ikke lenger er holdbare. Tvert imot, etter at den norske ekspertgruppen publiserte sin rapport i 2012 har både Europakommisjonen og svenske strålevernmyndigheter publisert ekspertrapporter hvor konklusjonene er i samsvar med den norske rapporten. Forvaltningen følger med på forskning og faglig utvikling, og dersom det viser seg et behov for endring i regelverk eller anbefalinger vil dette vurderes.

Med vennlig hilsen

Elin Anglevik (e.f.)
avdelingsdirektør

Benedicte Mørkved Larsen
førstekonsulent

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer.

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Einar Flydal

Deres ref

Vår ref

Dato

16/5337-

12.09.2016

Menneskeskapt stråling truer livsmiljøet

Det vises til din henvendelse til Helse- og omsorgsdepartementet den 7. september d.å. Saken angår den pågående høringen av strålevernforskriften. Du hevder i din henvendelse at "Helse- og miljøskader kommer fra nivåer som Strålevernet hevder er trygge" og at "Ny strålevernforskrift svekker vernet - og flytter ansvaret ned og ut".

Departementet deler ikke din oppfatning angående det førstnevnte. For noen år siden nedsatte departementet en ekspertgruppe som har vurdert problemstillinger knyttet til elektromagnetisk stråling og funnet at det mangler vitenskapelig belegg for at strålingen er helsefarlig dersom den følger de oppsatte grenseverdier.

Med vennlig hilsen

Elin Anglevik (e.f.)
avdelingsdirektør

Espen Andresen
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer.

Postadresse
Postboks 8011 Dep
0030 Oslo
postmottak@hod.dep.no

Besøksadresse
Teatergt. 9
www.hod.dep.no

Telefon*
22 24 90 90
Org no.
983 887 406

Folkehelseavdelingen

Saksbehandler
Espen Andresen